

TURINYS

Apie autorių	9
Leonas Jovaiša – Lietuvos edukologijos mokslo pradininkas (Prof. habil. dr. <i>Bronislovas Bitinas</i>)	11

EDUKOLOGIJOS ĮVADAS

Pratarmė	16
----------------	----

I. FILOSOFIJOS GAIRĖS UGDYMO MOKSLO SISTEMOMS

IR TEORIJOMS PLĖTOTI	18
1. Filosofinės pažiūros į tikrovę ir ugdymo sistemos	19
1.1. Idealistinė pasaulėžiūra ir ugdymas	19
1.2. Realistinė pasaulėžiūra ir ugdymas	23
1.3. Fizinė informacijos teorija kaip ugdymo prigimties samprata	26
1.4. Pažiūros į Žemę ir ugdymas	28
1.5. Ontologinės pažiūros ir ugdymas	31
1.6. Visuotinis vystymasis, darna ir ugdymas	34
1.7. Žmogaus egzistencija – ugdymosi variklis	35
2. Filosofinės pažiūros į žmogų – ugdymo teorijų gairės	37
2.1. Gyvenimo filosofija – viena ugdymo teorijos gairių	37
2.2. Egzistencializmas ir pedagogika	42
2.3. Humanistinių dabarties pažiūrų įtaka pedagogikos teorijai	43
3. Aksiologija ir ugdymo mokslas	44
3.1. Egzistencijos vertybė – orientavimasis tikrovėje	44
3.2. Etika ir ugdymas	53
3.3. Estetika ir ugdymas	58

II. UGDYMO MOKSLO EPISTEMOLOGIJA

1. Edukologijos ir pedagogikos sąvokos	61
2. Ugdymo mokslo dalykas ir struktūra	62
3. Gnoseologija, epistemologija ir ugdymo mokslas	69
4. Ugdymo tikrovė	70

5. Ugdymo tikrovės pažinimas	74
5.1. Tyrimo uždaviniai	74
5.2. Naujos informacijos rinkimas	75
5.3. Apie tiesą ugdymo pažinimo procese	79
6. Ugdymo mokslo kilmė ir raida	84
III. UGDYMO TELEOLOGIJA	104
1. Ugdymo tikslo ir uždavinių samprata	104
2. Įvairūs požiūriai į ugdymo tikslą	105
3. Integralaus ugdymo tikslų sistema	107
4. Integralaus ugdymo ruožai ir uždaviniai	112
IV. PSICHOLOGINIAI UGDYMO PAMATAI	125
1. Psichopedagoginė žmogaus raidos apžvalga	125
2. Asmenybė ir jos veiklos motyvacija	145
3. Psichodiagnostinis asmenybės pažinimas	159
V. SOCIOKULTŪRINIAI UGDYMO VEIKSNIAI	161
1. Sociumas ir ugdymas	161
2. Materialinės ir dvasinės kultūros reikšmė ugdymui	166
3. Religinės kultūros reikšmė ugdymui	172
4. Žmonių veiklos ir bendravimo kultūros įtaka ugdymo mokslui ir praktikai	184
Pabaiga	191
LITERATŪRA	192

EDUKOLOGIJOS PRADMENYS

Pratarmė	194
I. BENDRIEJI UGDYMO KLAUSIMAI	196
1. Ugdymo tikrovė ir jos pažinimas	196
1.1. Ugdymo esmės klausimai	196
1.2. Mokslinis ugdymo tikrovės pažinimas	202
1.3. Praktinis ugdymo tikrovės pažinimas	205
2. Ugdymo tikslai ir uždaviniai	209
2.1. Ugdymo tikslų pagrindai	209
2.2. Bendrasis ugdymo tikslas ir bendrieji uždaviniai	212
2.3. Ugdymo uždaviniai	214
3. Ugdytinio charakteristika	221
3.1. Bendroji ugdytinio charakteristika	221
3.2. Amžiaus tarpsnių charakteristika	222
3.3. Individualios ugdytinių skirtybės	239
4. Ugdytojo charakteristika	245
4.1. Bendroji ugdytojo charakteristika	245
4.2. Pedagoginis pašaukimas ir pedagogo priedermės	247

4.3. Pedagoginis darbas	249
4.4. Pedagoginis menas ir kultūra	251
4.5. Pedagoginiai gebėjimai	253
4.6. Pedagoginės doros ypatumai	255
5. Mokyklos gyvenimas ir ugdytinio saviraiška	257
5.1. Mokyklos gyvenimas	257
5.2. Individualybės saviraiška mokyklos gyvenime	259
5.3. Pagalba asmenybės saviraiškai	261
II. MOKYMAS IR MOKYMASIS	264
1. Bendrieji mokymo ir mokymosi klausimai	264
1.1. Pagrindinės didaktikos sąvokos	264
1.2. Mokymo ir mokymosi tikslai	267
1.3. Mokymosi veiksniai	270
1.4. Didaktinė mintis Lietuvoje	279
2. Mokymo ir mokymosi vyksmo ypatumai	296
2.1. Mokymo vyksmo struktūra	296
2.2. Mokymo proceso nuoseklumas	296
2.3. Mokymo proceso dėsningumai	303
2.4. Mokymosi fazės	309
2.5. Mokymosi sunkumai	310
2.6. Mokymo ir mokymosi principai	313
3. Mokymo priemonės ir metodai	316
3.1. Mokymo metodų charakteristika	317
3.2. Vidinė mokymo metodų struktūra	328
4. Mokymosi priemonės ir metodai	331
4.1. Informacijos šaltinių naudojimo metodai	332
4.2. Praktiniai-operaciniai mokymosi metodai	344
4.3. Kūrybos mokymosi metodai	346
5. Pedagoginis susitikimas per pamoką	350
III. AUKLĖJIMAS IR SAVIAUKLA	357
1. Auklėjimo samprata ir išsiauklėjimas	357
1.1. Auklėjimo esmės klausimas	357
1.2. Mokyklinės drausmės kaip dvasinio turinio ugdymas	358
1.3. Auklėjamas gamtos turinys	361
1.4. Dvasingumas kaip auklėjimo turinys	365
1.5. Religinis tikėjimas ir auklėjimo vyksmas	368
2. Saviaukla	372
2.1. Psichologiniai saviauklos pagrindai	372
2.2. Saviauklos rūšys ir kitimas	374
2.3. Saviauklos turinys	376
2.4. Saviauklos būdai	377
2.5. Vadovavimas saviauklai	380
3. Auklėjimo per pedagoginį susitikimą priemonės, metodai ir lytys	385
3.1. Pedagoginio susitikimo samprata	385
3.2. Auklėjimo priemonės	387
3.3. Auklėjimo metodų charakteristika	389
3.4. Auklėjimo lytys	395

4. Darbinis auklėjimas	414
4.1. Mokinių pažinimas	414
4.2. Psichologinis subrendimas rinktis profesiją	415
4.3. Darbinio auklėjimo tobulinimas	416
4.4. Ekonominis auklėjimas	419
4.5. Frontalaus profesinio konsultavimo derinimas su diferencijuotu	420
4.6. Bendrojo lavinimo mokyklos VII–X ir XI–XII klasių mokinių diferencijuoto profesinio konsultavimo projektas	430
5. Auklėjamas šeimų gyvenimas	433
5.1. Šeima kaip socialinė institucija	433
5.2. Darnos ugdymo priemonės	434
5.3. Šeimoje vykdomi ugdymo uždaviniai	436
5.4. Bendras ir specialus šeiminių santykių stilius	438
5.5. Šeimos kūrimo problemos	440
5.6. Šeimos ir mokyklos ryšiai	441
5.7. Šeiminių auklėjimo metodai	442
Baigiamosios užduotys	445
Pabaiga	446
LITERATŪRA	447

Apie autorių

Rinktinių raštų tritomio autorius LEONAS JOVAIŠA yra žinomas Lietuvos edukologas, atlikęs daugybę teorinių ir eksperimentinių ugdymo tyrimų, juos grindęs filosofijos, psichologijos mokslų duomenimis.

Leonas Jovaiša gimė 1921 m. sausio 11 d. Telšių rajono Lieplaukės kaime. 1941 m. baigė Telšių gimnaziją ir Berlyno universiteto aukštesniuosius vokiečių kalbos kursus. 1941–1948 m. mokytojavo Anykščiuose, Kelmėje, trumpai – Trakuose ir Telšiuose. 1950 m. baigė Vilniaus universitetą, įgijo psichologo-pedagogo specialybę. 1948–1958 m. dėstė Klaipėdos mokytojų seminarijoje, Klaipėdos mokytojų institute, ėjo internatinės mokyklos direktoriaus pavaduotojo, direktoriaus pareigas. 1958–1970 m. – Švietimo ministerijos Mokyklų mokslinio tyrimo instituto mokslinis sekretorius, Darbinio mokymo sektoriaus vedėjas, Vilniaus pedagoginio instituto psichologijos docentas. Nuo 1970-ųjų pradėjo dirbti Vilniaus universitete. Čia įgijo habilituoto socialinių mokslų (edukologijos) daktaro laipsnį, profesoriaus mokslo vardą, dėstė psichologiją, pedagogiką, buvo Pedagogikos katedros vedėjas, vadovavo studentų pedagoginei praktikai, edukologijos mokslo doktorantūros studijoms.

Tarybiniais metais išleista nemažai L. Jovaišos knygų, kurios ir šiandien nepraradusios mokslinės vertės. Visų pirma pofesorių domino klausimas, kaip padėti jaunuoliams pasirinkti tinkamą darbą ir rasti savo vietą gyvenime. Tam tikslui jis parašė šiuos veikalus: „Mokinių parengimo rinktis profesiją pagrindai“ (1970), „Psichologinė diagnostika“ (1975), „Profesinio orientavimo pedagogika“ (1978), „Asmenybė ir profesija“ (1981). Vėlesniuose leidiniuose – „Ugdymo gairės“ (1985), „Pedagogikos pagrinda-